INDEX LECTIONVM

IN

VNIVERSITATE LITTERARIA VRATISLAVIENSI

PER AESTATEM

ANNI MDCCCXXXII

A DIE XIV. MAII

INSTITVENDARVM.

PRAEMISSAE SVNT FRANC. PASSOVII OBSERVATIONES IN PARODVM AESCHYLEAE SEPTEM CONTRA THEBAS FABULAE.

TYPIS VNIVERSITATIS.

1832 1832

VNIVERSITATIS LITTERARVM VRATISLAVIENSIS RECTOR ET SENATVS CIVIBVS S.

Praeteriit biennium, quum Vobis, Commilitones nobilissimi, eadem hac scribendi opportunitate adductus, meam de conformatione metrica cantici sententiam exponerem, quod in Aeschyli Eumenidibus est primum. Etenim praeclare erat animadversum a Godofr. Hermanno, totum istud carmen non ab universo choro aut pro eo a coryphaeo decantari, sed a singulis chori personis, quae σποράδην prodeuntes in scenam deinceps quindecim commatum numerum expleant. Ipsam personarum descriptionem, qualis debeat fieri, per quattuor tantum versus priores indicaverat vir eximius, neque in his ita erat versatus, ut ab omni parte assentiri ei liceret. Quum igitur de nonnullis paullo mihi probabilius disputare posse viderer, quin de toto cantico opinionem meam promerem non dubitavi.

Ac descriptionis quidem tunc a me propositae neque nunc me poenitet: sed rem latius patere nondum perspiciebam. Quamquam enim haud ignorabam, etiam alibi neque admodum raro et trimetros et systemata melica tragoediarum per singulas chori personas seorsum canentes esse distributa, de quo pluribus egit Hermannus adnotatione in Soph. Oed. Colon. 208. 510. 833. in Eurip. Herc. fur. p. XVII. 870. 1011. Suppl. p. XIX. 614. 824. 1143 et Elem. doctr. metr. p. 719. 735. existimabam tamen, praeter Eumenidas Aeschyleas fabulam nobis superstitem esse nullam, cuius parodus a cantoribus fiat non, ut solitum est, instructis ordinibus, sed σποράδην ingredientibus versusque singulos singulatim canentibus: quod in Sophoclis Euripidisque reliquiis etiamnum mihi videtur certissimum, non item in Aeschylo.

Eadem enim quam in Eumenidibus observavimus ratio est in cantico primo Septem contra Thebas fabulae, etsi de vera eius descriptione mirus inter criticos obtineat dissensus. Quot parodi strophae, unde singularum initia, quae partes antistrophicis comprehensae, quae liberioribus systematis decurrentes, a multis est quaesitum, a singulis diverse responsum, a nemine ita ut persuadeatur alii praeter inventori. Sufficit varia iudicia metricorum vel in transcursu lustrasse, Hermanni, Seidleri, Blomfieldi, Wellaueri, Lachmanni, Hauptii, Bothii: plerumque aut mutationum temeritate ac violentia deterremur, aut nimia quadam modestia, ne dicam ignavia, offendimur: certe in dubitatione relinquitur, cur haec illave locorum tractatio alteri praelata sit, cur postposita. Sed in eo omnes peccasse videntur, quod satis quidem fuerint attenti ad syllabarum, metrorum, rhythmorum congruentiam aut discrepantiam, sententiarum vero seriei atque cohaerentiae nullam fere rationem habuerint: cuius rei quamvis non in omnibus aeque carminibus, in hoc tamen nostro momentum est haud exiguum ad iudicium de strophis antistrophisque et de universa huius parodi natura metrica ferendum.

Tantum enim statim appareat necesse est ei, qui longum illum exclamationum, imprecationum, dirarum, lamentorum complexum a versu 78. usque ad v. 160. Well. paullo accuratius examinaverit, ex duabus eum partibus constare, rhythmis non admodum discrepantibus, longitudine imparibus, dictione et argumento diversissimis, quarum posterior initium capit a versu 104. Et de hoc primum nobis erit dicendum.

A toto virginum choro haec decantari affatim nos edocent verba consulto in principio posita v. 106.

ἴδετε παρθένων ἱκέσιον λόχον
δουλοσύνας ὕπερ,

et postea v. 155.

κλύετε παρθένων, κλύετε πανδίκους
χειροτόνους λιτάς.

Continent vero precationes ad tutelares Thebarum deos, a cunctis rite incipientes, tunc ad singulos ex ordine transeuntes, ad Iovem., v. 111. ad Palladem, v. 120. ad Neptunum, v. 123. ad Martem, v. 125. ad Venerem, v. 127.

ad Apollinem, v. 132. ad Dianam, v. 133. et ad Iunonem, v. 137. unde reversus ad omne Deorum concilium repetitis precationibus votisque susceptis carmen transigit chorus. Quae omnia ab initio ad finem aptissime defluunt, neque quidquam ad sensuum aut orationis perpetuitatem desideratur. Quicunque igitur nihil nisi sexaginta hos noverit versus, facile sibi persuadeat, iis totum canticum esse absolutum et consummatum. Nec obstant metra: commode enim haec in tres strophas totidemque antistrophas rediguntur, v. 104—119. et v. 120—133., (nisi hanc stropham cum Theoph. Ern. Klausenio, Ephem. scholast. Darmst. 1830. n. 145. in duas dirimere malis, me tamen non probante.) v. 134—142. et 143—149., atque v. 150—156. et 157—163. ad quam descriptionem neque transpositionibus neque lacunarum suspicionibus neque ullis omnino violentioribus auxiliis opus est: ex contrario optimorum codicum lectiones dudum oblitteratae restituendae sunt poetae, et unus tantum in antistropha secunda manet locus si quid video omnem medelam respuens, v. 145. seq.

κόναβος ἐν πύλαις χαλκοδέτων σακέων,
καὶ Διόθεν πολεμόκραντον ἁ-
γνὸν τέλος. ἐν μάχαισι τε μάκαιρ' ἄνασσ'
Ὄγκα πρὸ πόλεως
ἑπτάπυλον ἕδος ἐπιῤῥύου.

rhythmis an sententiis corruptius vix dicas: praeterea duo priores eiusdem antistrophae versus desunt, quorum secundum invocationem dei alicuius continuisse ex antistrophico fit verisimile. Possis de Baccho cogitare, nisi huius mentionem per totam fabulam consulto neglexisse videatur Aeschylus, tanquam a nostrae tragoediae severitate nimis alienam.

Ab his mirum quantum distant ea quae praecedunt v. 78—103. dochmiaca pleraque exceptis trimetris iambicis tribus sub fine. Primum enim nullum satis certum est vestigium, etiam haec ad universum chorum pertinere, sed ubicunque cantantium numerus innuitur, ibi singularis reperitur, v. 78.

θρεῦμαι φοβερὰ, μεγάλ' ἄχη,

et v. 81.

αἰθερία κόνις με πείθει,

et v. 91. 92.

πότερα δῆτ᾽ ἐγὼ
ποτιπέσω βρέτη δαιμόνων;

et v. 99.

κτύπον δέδορκα κτλ.

Sed huic non multum tribuerim: fluctuat adeo in melicis numerorum usus, ut saepissime singularis pro plurali, pluralis pro singulari adhibitus inveniatur. Spectamus potius orationis conformationem. In strophicis, de quibus diximus, accurate nexa et copulata videmus omnia, nulla asyndeta, nulla male hiantia. Hic contra nihil non dissolutum, dissectum, abruptum, ita ut nova semper ordiatur notio, ubi maiore distinguendi signo incidi iubet sententia, neque usquam duo cola aliqua comprehendantur et copulentur particula. Evadunt igitur quattuordecim segmina, singula sententiam plenam atque perfectam complexa, sed nullum cum reliquis iunctum. Hunc vero chori esse numerum in omnibus fabulis Aeschyleis, quae res Thebanas tractant, recte sensisse videtur Welckerus de trilog. Prometh. p. 374. et in Supplem. ad trilog. p. 346. Aeschyleis dico, nam quae de Euripidis Supplicibus contra Hermannum nuper disputavit Maurit. Axtius, libello scholastico a. 1826 Cliviae edito, partim non sunt certiora reprehensis, neque pertinent ad Aeschylum.

Difficultates istae sponte evanescunt, si quattuordecim quae nobis se obtulerunt cola virginibus Thebanis ita assignamus, ut singula singulae, dum prodeant in scenam, iis succlamant, quae iam sunt congregatae: undique accurrentes ex variis urbis partibus novos afferunt nuntios, augent terrorem, quaerunt praesidia, tandem non aliud iam superesse persuasae praeter deos sollennem constituunt supplicationem, ad quam se convertunt, postquam chori numerum plenum esse animadverterint. De mulieribus inter se colloquentibus uno certe loco monuit etiam Scholiastes ad v. 95. τί μέλλομεν ἀγάστονοι; — ταῦτα δέ τινες τῶν τοῦ χοροῦ γυναικῶν πρὸς τὰς ἑτέρας φασίν, in eo tamen falsus, quod haec a compluribus ad ceteras dicta autumet, quum ab una ad reliquas omnes sint cantata.

Sententiae nostrae admodum favet ipsum fabulae exordium. Incipit actio prima luce, v. 29. 66. hostis Argivus ab septem portis simul appropinquat urbi,

tollit clamorem bellicum, civium corda pavore percellit, maxime virginum, quae ex somno matutino exterritae in altissimam Thebarum partem Cadmeam se proripiunt: in arce enim, inter deorum simulacra salutem sperant. Quis iam existimet, instructis ordinibus eo progressas esse mulierculas trepidas? Debebant necessario *σποράδην* unaque post alteram advolare, ut pedes quamque ferebant. Prima igitur, quae reliquis antevertit, qui totam explet sensum secum loquuta enunciat: *θρεῦμαι φοβερὰ, μεγάλ' ἄχη.* Quae secunda advenit, priori iam acclamat: *μεθεῖται στρατὸς στρατόπεδον λιπών*, et sic porro. Sexta demum auxilii divini mentionem facit, sed a septima statim interpellatur. Revocat sermonem ad deos octava, quem proximae continuant, quamvis a decima et duodecima breviter rursus interruptae, donec omnes a v. 104. uno vocum concentu hymnum inchoant.

Quanto vero simplicior ordo horum monostrophicorum, tanto foret insolentior artificiosa talis systematum implicatio, qualem Seidlerus vel Hauptius instituerunt, ut priorem quoque carminis partem responsionibus adstringerent. Haec ratio tam est difficilis et violens, ut haud parum conferre videatur ad commendandam eam quam nos inivimus viam. Etenim si hanc sequi placuerit, habemus proodum, non tam monostrophicam, quam paromoeostrophicam, in duas rursus particulas ita solutam, ut secunda tribus versiculis longior a virgine octava incipiat, id est ab altero chori dimidio, suffragante sententiarum quoque nexu.

Sic igitur describendus videtur locus:

α'.

θρεῦμαι φοβερὰ, μεγάλ' ἄχη.

β'.

μεθεῖται στρατὸς στρατόπεδον λιπών.

γ'.

ῥεῖ πολὺς ὅδε λεὼς πρόδρομος ἱππότας.

δ'.

αἰθερία κόνις με πείθει φανεῖσ',
ἄναυδος, σαφὴς, ἔτυμος ἄγγελος.

ε.

ἐλασιδέμνιος, πεδιοπλόκτυπος
βοᾷ χρίμπτεται, ποτᾶται, βρέμει δ'
ἀμαχέτου δίκαν ὕδατος ὀροτύπου.

ς'.

ἰὼ θεοὶ θεαί τ',
ὀρόμενον βίᾳ κακὸν ἀλεύσατε.

ζ'.

ὑπὲρ τειχέων ὁ λεύκασπις ὄρ-
νυται λαὸς εὐτρεπὴς, ἐπὶ πόλιν διώκων.

η.

τίς ἄρα ῥύσεται, τίς ἄρ' ἐπαρκέσει
θεῶν ἢ θεᾶν; πότερα δῆτ' ἐγὼ
ποτιπέσω βρέτη δαιμόνων;

θ'.

ἰὼ μάκαρες εὔεδροι, ἀκμάζει βρετέων
ἔχεσθαι· τί μέλλομεν ἀγάστονοι;

ι.

ἀκούετ' ἢ οὐκ ἀκούετ' ἀσπίδων κτύπον;

ιά.

πέπλων καὶ στεφέων
πότ', εἰ μὴ νῦν, ἀμφὶ λίταν' ἕξομεν;

ιβ'.

κτύπον δέδορκα· πάταγος οὐχ ἑνὸς δορός

ιγ'.

τί ῥέξεις; προδώσεις, παλαίχθων
Ἄρης, τὰν σὰν γᾶν;

ιδ'.

ὦ χρυσοπήληξ δαῖμον, ἔπιδ', ἔπιδε πόλιν,
ἅν ποτ' εὐφιλήταν ἔθου.

Quorum conspectus metricus hic fere erit:

– –   ⏑⏑́⏑⏑́⏑⏑–
⏑–́–́⏑–   ⏑⏑́⏑–́⏑–
–⏑́⏑́ ⏑⏑–   ⏑⏑́⏑–́⏑–
–⏑́⏑–́⏑–   ⏑–́–́⏑–
⏑–́–́⏑–   ⏑⏑́⏑–́⏑–
⏑⏑́⏑–́⏑–   ⏑⏑́⏑–́⏑–
⏑–́–́⏑–   ⏑–́–́⏑–
⏑⏑́⏑–́⏑–   ⏑⏑́⏑⏑́⏑⏑–
⏑–́–́⏑–
⏑⏑́⏑–́⏑–   ⏑⏑́⏑–́⏑–
⏑–́–́⏑–   ⏑–́–́⏑–
⏑–́–́⏑–   ⏑–́⏑́⏑⏑–   ⏑–́–́
⏑⏑́⏑–́⏑–   ⏑⏑́⏑–́⏑–
⏑–́–́⏑–   ⏑⏑́⏑–́⏑–
⏑⏑́⏑–́⏑–   –́⏑–
⏑–́⏑́⏑⏑–́   ⏑–́–́–́–   ⏑⏑–́
⏑–́–́⏑–́   ⏑⏑⏑–́⏑–
⏑–́⏑–   ⏑–́⏑–   ⏑–́⏑–
⏑–́–́⏑–́
⏑–́–́––   ⏑⏑́⏑–́⏑–
⏑–́⏑–   ⏑⏑́⏑⏑–   ⏑–́⏑–
⏑–́–́⏑–   –́⏑––
⏑–́–́–́
––́⏑–   ––́⏑⏑⏑   ⏑⏑́⏑⏑–

(nisi fortasse maluerit quis:

––́⏑––   –́⏑⏑⏑⏑   ⏑́⏑⏑–)
–́⏑–⏑–   –́⏑–

De singulis quas in ordinem recepi lectionibus dicere hic nihil attinet: unde venerint in contextum et quibus de caussis, neminem latebit, qui verborum Aeschyleorum gnarus. Ipse duos locos mutare ausus sum; prior est v. 83.

ἐλασιδέμνιος, πεδιοπλόκτυπος
βοὰ χρίμπεται, —

ἐλεδεμνὰς codices, quod Graecum esse iure negat Hermannus: quod ipse proposuit, ἐλέδεμας, minus bene congruit cum rhythmis dochmiacis, neque satis est aptum ad substantivum βοά. Equidem scholia sequutus sum: habet A. ὁ ἐλαύνων καὶ διεγείρων ἀπὸ τῶν δεμνίων. et B. ἐλαύνων ἐμὲ ἐκ τῶν δεμνίων καὶ οὐκ ἐῶν καθεύδειν, φόβον ἐμβαλών. Grammaticus certe uterque ἐλασιδέμνιος legisse videtur, bene ad versum, egregie ad sensum: hic flagitat fere clamorem hostium, virgines e cubilibus excitantem: praeterea ὦσι deest in multis libris, βοὰ χρίμπεται transposuit etiam Blomfieldus.

Alterius loci a v. 86. haec est scriptura vulgaris:

ἰὼ ἰὼ ἰὼ ἰὼ θεοὶ
θεαί τ' ὀρόμενον κακὸν ἀλεύσατε.
βοᾷ ὑπὲρ τειχέων ὁ λεύκασπις κτλ.

quorum aeque manifesta est depravatio, emendatio longe etiam difficilior. Si quis carere nolit vocula βοᾷ, suo certe non posita loco, possit etiam

ὀρόμενον — βοᾷ — κακὸν ἀλεῦσατε.

Verum enim vero tota haec concideret disputatio per Fred. Godof. Schoenium, siquidem ab omni parte essent vera, quae in libello de Euripidis Bacchabus p. 74. sq. proposuit vir eruditus et ingeniosus. Contendit scilicet, XIII vel XIV personarum numerum a tragoediae consuetudine prorsus fuisse alienum, quod evinci putat levi eorum recordatione, quae de τετραγώνῳ σχήματι chori scripta exstent in scholiis ad Dionys. Thrac. gramm. apud Villois. anecd. T. II. p. 178. (melius laudasset Bekkeri anecd. T. II. p. 746, 27.) nam in Etym. M. p. 164. 4. quem locum praeterea laudat Schoenius, nihil eiusmodi reperi, neque in Etymologico omnino. Grammaticus quidem iste (nempe Scholiastes Dionysii, non Dionysius ipse, quae Schoenii est opinio.) inter varias tragoediae nominis origi-

nationes hanc quoque tradit: — ἡ οἱονεὶ τετραγωνῳδία · οἱ γὰρ χορευταὶ αὐτῶν ἐν τετραγώνῳ σχήματι ἱστάμενοι τὰ τῶν τραγικῶν ἐπεδείκνυντο · ἦσαν δὲ τῶν μὲν τραγικῶν χορευταὶ δέκα τέσσαρες, τῶν δὲ κωμικῶν εἴκοσι τέσσαρες. Sed addit Schoenius, ex XIII. personis nunquam effici quadrati formam, (quod neque veterum cuiquam venit in mentem, et nos lubenter concedimus.) ex XIV. tum demum, quum aut binae quaecunque aut septimae sint compositae, quod vel iccirco aspernati sint Graeci, quod ad Aeschyli famosum illud σποράδην proxime accederet: quapropter miram esse verborum inter se repugnantiam, ἐν τετραγώνῳ σχήματι et χορευταὶ δεκατέσσαρες: huius vero culpam non scriptorem ipsum contraxisse, sed librarium, qui propter vicinum κδ' pro ιέ *) prave rescriperit δεκατέσσερες.

Ac primum non intelligo, quid hic sibi velit famosum illud σποράδην, quod ad ordinem prorsus dissolutum et conturbatum pertinet, neque poterat damnari nisi si Furiae essent σποράδην prodeuntes. Tum argumentatio ex verbis grammatici petenda, neque ex contrario grammatici verba ad argumentationis arbitrium erant refingenda. Nemo denique facile videbit, quid sit inficeti in ea XIV. personarum statione, quam in Euripidis Supplicibus excogitavit Hermannus, neque in ea ullius neglectionis est occultatio, sed consulto inductus quattuordenarius numerus, neque alia de caussa, quam quae moverit Aeschylum, ut eum per totam Thebaïdem admitteret, et duodenarium in Prometheo soluto, flagitantibus id duodem, qui chorum constituebant, Titanibus, v. Welck. tril. Prom. p. 39. et append. p. 67. Saltationum vero apud Graecos usitatarum scientia tam adhuc est imperfecta, ut ex ea de ordinandis aut variandis chororum figuris nihil dum neque negari neque affirmari possit. Quum iam accesserit Scholiastae ad Diony-

*) Habet quidem libellus Schoenii τέ pro ιέ, sed aperto vitio typographico, quod supra tacite emendavi. Nihil frequentius quam errores in numeris Graecis commissi: unum, sed satis inveteratum, hic corrigam: in scholiis metricis ad Aesch. Sept. c. Theb. 1. editiones omnes exhibent: οἱ δὲ στίχοι εἰσὶν ἰαμβικοὶ τρίμετροι ἀκατάληκτοι οἶ, ὧν τελευταῖος·

πόλις γὰρ εὖ πράσσουσα δαίμονας τίει.

Inepte: tu scribe οζ', sunt enim trimetri LXXVII.

sium haud spernenda auctoritas, statio virginum apud Aeschylum eadem poterat esse, quam Hermannus in Supplicibus indicavit:

α΄.	β΄.	γ΄.
δ΄.	ε΄.	ϛ΄.
ζ΄.		η΄.
θ΄.	ι΄.	ια΄.
ιβ΄.	ιγ΄.	ιδ΄.

poterat etiam haec:

α΄.	β΄.	γ΄.	δ΄.	ε΄.
ϛ΄.	ζ΄.		η΄.	θ΄.
ι΄.	ια΄.	ιβ΄.	ιγ΄.	ιδ΄.

ut de aliis rationibus magis artificiosis taceam: *τετράγωνον* enim esse neutrum *σχῆμα* desiit.

D. Vratislaviae mense Martio MDCCCXXXII.